

B
WF
UW

8767

INSTYTUT GOSPODARSTWA SPOŁECZNEGO

SPRAWY ROBOTNICZE
Nr. 11

**URLOPY WYPOCZYNKOWE
MASZYNISTÓW
KOLEJOWYCH
W ŚWIETLE ANKIETY
1931 ROKU**

**OPRACOWAŁ
JAN DERENGOWSKI**

Porządzone Biblioteki: WFIS UW, IFIS PAN i PIF

U.8767

39008767000000

WARSZAWA
1933

H-121627

URLOPY WYPOCZYNKOWE
MASZYNISTÓW KOLEJOWYCH

INSTITUT D'ÉCONOMIE SOCIALE

QUESTIONS OUVRIÈRES
Nr. 11

LES CONGÉS
DES MÉCANICIENS
DE CHEMINS DE FER
D'APRÈS L'ENQUÊTE
DE 1931

PAR
JAN DERENGOWSKI

(RÉSUMÉ FRANÇAIS PAGES 43—44)

VARSOVIE
1932

C. III 22
18

INSTYTUT GOSPODARSTWA SPOŁECZNEGO

8767

SPRAWY ROBOTNICZE
Nr. 11

nr. 1493
dep. 13/1932

URLOPY WYPOCZYNKOWE
MASZYNISTÓW
KOLEJOWYCH
W ŚWIETLE ANKIETY
1931 ROKU

OPRACOWAŁ
JAN DERENGOWSKI

SEMINARIUM SOCJOLOGICZNE
Uniwersytetu Warszawskiego

~~Ju. 459.~~

WARSZAWA

1932

8767

ODBITO 500 EGZEMPLARZY
W DRUKARNI L. NOWAKA
WARECKA 12, TELEF. 244-99.
WARSZAWA, PAŹDZIERN., 1932

P R Z E D M O W A

Badania Sekcji Spożytkowania Wczasów Instytutu Gospodarstwa Społecznego nad zagadnieniem urlopów pracowników najemnych rozpoczęte zostały w roku 1930 pracą p. St. Zacharzewskiej o urlopach wypoczynkowych pracowników drukarskich¹⁾.

Znaczenie społeczne, jakie mają ustawowe urlopy wypoczynkowe, gdy są należycie spożytkowane, skłoniło Instytut do dalszych prac w tej dziedzinie. W porozumieniu z organizacjami zawodowymi przeprowadzono badania ankietowe wśród maszynistów kolejowych, pracowników spółdzielczych, handlowych oraz wśród nauczycielstwa szkół powszechnych. Opracowano pozatem projekt analogicznej ankiety wśród pracowników kolejowych, który jednak zrealizowany nie został.

Niestety, badania ostatnie znacznie odbiegają w wynikach liczbowych od poziomu, który zdołano

¹⁾ St. Zacharzewska: Urlopy wypoczynkowe pracowników drukarskich w świetle ankiety 1930 roku. Instytut Gospodarstwa Społecznego. Warszawa 1931, str. 85.

osiągnąć przy pracy pierwszej, kiedy liczba uzyskanych odpowiedzi wyniosła przeszło 50% liczby rozslanych kwestjonarjuszy. Pomimo to Instytut Gospodarstwa Społecznego przystąpił do publikowania wyników badań ankietowych¹⁾, choć niedostatecznie reprezentacyjnych, jednak oświetlających ważne odcinki życia kulturalnego pracowników najemnych, braki w dzisiejszej organizacji urlopów i postulaty w sprawie akcji urlopowej związków zawodowych.

SEKCJA SPOŻYTKOWANIA WZASÓW
INSTYTUTU GOSPODARSTWA SPOŁECZNEGO

¹⁾ J. Derengowski: Wyniki ankiety w sprawie wykorzystania urlopów wypoczynkowych pracowników spółdzielczych — *Pracownik spółdzielczy*, 1932, Nr. 3. J. Derengowski: Urlopy w świetle ankiety z r.1931 — *Świat Pracowniczy*, 1932, Nr. 2.

SPOSÓB WYKONANIA ANKIETY

Ankieta o urlopach maszynistów kolejowych została przeprowadzona przez Sekcję Spożytkowania Wczasów Instytutu Gospodarstwa Społecznego w kwietniu 1931 roku wśród członków Związku Zawodowego Maszynistów Kolejowych. Związek ten skupia w swych szeregach prócz właściwych maszynistów kolejowych także i kandydatów na maszynistów oraz b. maszynistów, pełniących następnie inne funkcje na kolei, np. funkcje dyspozytorów parowozowni. Do kandydatów na maszynistów zalicza się pomocników maszynistów oraz tych ślusarzy warsztatów kolejowych, którzy odbywają praktykę, wymaganą do złożenia egzaminu na pomocnika maszynisty kolejowego.

Ankieta zasadniczo nie dopisała, gdyż na 9048¹⁾ zorganizowanych w Związku Maszynistów osób nadesłało odpowiedzi 122 osoby, t. j. 1,3% ogółu zorganizowanych. Nadmienić należy, iż Związek Maszynistów Kolejowych zrzeszał na 1.VI.1931, według obliczeń szacunkowych, podanych w sprawozdaniu

¹⁾ Działalność Związku w czasie od 1.VIII.1929 do 31.VIII.1931. Nakładem Związku Zaw. Maszynistów Kolejowych, Warszawa 1931.

z działalności Związku, 88,7% osób, zatrudnionych na kolei na liniach P. K. P., a objętych działalnością Związku.

Formularz ankiety został opracowany przez Sekcję Spożytkowania Wczasów przy współudziale p. Dr. Żuniaka, radcy prawnego i redaktora czasopisma Związku. W porównaniu z poprzednio przeprowadzoną ankietą o urloпах pracowników drukarskich¹⁾ ankieta obecna została szerzej potraktowana i uzupełniona dodatkowymi pytaniami co do sposobu wykorzystania wczasów urlopowych.

Tabl. 1.

Osoby objęte ankietą według miejsca zamieszkania

Wyszczególnienie	Polska	Woj. Centralne		Woj. Wschodnie	Woj. Zachodnie	Woj. Południowe	zamieszkałi	
		ogółem	w tem w Warszawie				w mieście	na wsi
w liczbach bezwzględnych								
Ogółem . . .	122	55	7	21	35	11	100	22
Maszyniści . . .	83	36	4	12	26	9	68	15
Pomocnicy maszynistów . . .	33	18	3	9	6	—	26	7
Dyspozytorzy parowozowni.	6	1	—	—	3	2	6	—
w odsetkach								
Ogółem . . .	100	45	6	17	29	9	82	18
Maszyniści . . .	100	43	5	15	31	11	82	18
Pomocnicy maszynistów . . .	100	55	9	27	18	—	79	21
Dyspozytorzy parowozowni.	100	17	—	—	50	33	100	—

¹⁾ St. Zacharzewska: Urlopy wypoczynkowe pracowników drukarskich. Wyd. Inst. Gosp. Społ. Warszawa 1931.

Jak wynika z tabl. 1 na 122 otrzymane odpowiedzi 83 nadesłali właściwi maszyniści kolejowi, 33 — pomocnicy maszynistów t. j. kandydaci na maszynistę (w tym 4 ślusarze-kandydaci) i 6 — dyspozytorzy parowozowni, byli maszyniści kolejowi.

Niela liczba otrzymanych odpowiedzi na ankietę Sekcji Spożytkowania Wczasów nie upoważnia do traktowania wyników ankiety jako wyczerpującej charakterystyki stosunków urlopowych panujących wśród maszynistów kolejowych. Sądzymy jednak, iż wyniki te choć częściowo wyjaśniają zagadnienia dotychczas mało znane. Do tych należy np. zagadnienie odmowy wzięcia urlopu, z powodu niekorzystania w czasie okresu urlopowego z dodatku „godzinowego i kilometrowego“ i premji węglowej, które stanowią dość poważny odsetek płacy maszynisty (takich odpowiedzi wykazała ankieta 3 na ogólną ilość 122).

CHARAKTERYSTYKA OSÓB OBJĘTYCH ANKIETĄ

W tablicach 2 — 10 opracowane są odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie dotyczące miejsca zamieszkania, wieku, stanu cywilnego, długości lat pracy na kolei, osób i dzieci będących na utrzymaniu odpowiadającego, wykształcenia oraz stopnia zorganizowania biorących udział w ankiecie. Wobec nikłej liczby osób objętych ankietą odpowiedzi te nie mogą być miarodajne dla charakterystyki grupy maszynistów kolejowych, lecz stanowią tylko opis pomocniczy niezbędny przy dalszym badaniu odpowiedzi na pytania w sprawie sposobu spędzania czasów urlopowych.

Tabl. 2.

Osoby objęte ankietą według grup wieku

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w lem osób w wieku			
		22—30	31—40	41—50	51—60
w liczbach bezwzględnych					
Ogółem	122	10	48	48	16
Maszyniści	83	5	29	37	12
Pomocnicy maszynistów	33	5	18	8	2
Dyspozytorzy parowozowni	6	—	1	3	2
w odsetkach					
Ogółem	100	9	39	39	13
Maszyniści	100	6	35	45	14
Pomocnicy maszynistów	100	15	55	24	6
Dyspozytorzy parowozowni	100	—	17	50	33

Tabl. 3.

Osoby objęte ankietą według ilości lat pracy na kolei

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w tem osób pracujących na kolei lat				
		4—6	7—8	9—10	11—12	13 i więcej
		w liczbach bezwzględnych				
Ogółem .	121	2	13	20	29	57
Maszyniści.	82	1	4	11	23	43
Pomocnicy maszynistów	33	1	8	9	6	9
Dyspozytorzy parowoz.	6	—	1	—	—	5
		w odsetkach				
Ogółem .	100	2	11	16	24	47
Maszyniści.	100	1	5	13	28	53
Pomocnicy maszynistów	100	3	24	28	18	27
Dyspozytorzy parowoz.	100	—	17	—	—	83

Z zestawienia osób objętych ankietą według grup wieku i według ilości lat pracy wypada, iż odpowiedzi otrzymano przeważnie od grup starszych wiekiem i dłużej pracujących na kolei, gdyż 81% osób ma powyżej 30 lat i 98% pracuje więcej niż 6 lat na kolei, z tego 47% pracowało jeszcze przed wojną. Zgadza się to mniej więcej z ogólnymi stosunkami, istniejącymi wśród maszynistów kolejowych w tej dziedzinie, gdyż dla zdobycia stanowiska maszynisty lub pomocnika maszynisty kolejowego wymagana jest praktyka w warsztatach metalowych na stanowisku ślusarza.

Z zestawień osób objętych ankietą, według stanu cywilnego oraz liczby osób, będących na ich utrzymaniu widocznym jest, iż odpowiadający na ankietę są w przeważającej większości żonaci (93% żonatych), obarczeni utrzymaniem dość licznych rodzin (76%

utrzymuje rodziny złożone z 3 i więcej osób, zaś 38% — rodziny złożone z 5 i więcej osób).

Tabl. 4.

Osoby objęte ankietą według stanu cywilnego

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	Stan cywilny		
		żonaci	wdowcy	nieżonaci
w liczbach bezwzględnych				
Ogółem	122	114	1	7
Maszyniści	83	77	1	5
Pomocnicy maszynistów	33	31	—	2
Dyspozytorzy parowoz. .	6	6	—	—
w odsetkach				
Ogółem	100	93	1	6
Maszyniści	100	93	1	6
Pomocnicy maszynistów	100	94	—	6
Dyspozytorzy parowoz. .	100	100	—	—

Tabl. 5.

Osoby objęte ankietą według liczby osób będących na ich utrzymaniu

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w tym mających prócz siebie na utrzymaniu osób				
		1-2	3-4	5-6	7-8	9 i więcej
w liczbach bezwzględnych						
Ogółem	122	29	47	37	8	1
żonaci	114	26	43	36	8	1
nieżonaci	7	3	3	1	—	—
wdowcy	1	—	1	—	—	—
w odsetkach						
Ogółem	100	24	38	30	7	1
żonaci	100	23	38	31	7	1

Tabl. 6.

Osoby objęte ankietą według liczby dzieci
będących na ich utrzymaniu

Wyszczególnienie	Odpow- wiedzi	Osoby niemające dzieci na utrzymaniu	Osoby mające dzieci na utrzymaniu			
			1-2	3-4	5-6	7 i więcej
w liczbach bezwzględnych						
Ogółem	122	17	55	42	7	1
żonaci	114	13	51	42	7	1
nieżonaci	7	4	3	—	—	—
wdowcy	1	—	1	—	—	—
w o d s e t k a c h						
Ogółem	100	14	45	34	6	1
żonaci	100	11	45	37	6	1

Tabl. 7.

Osoby objęte ankietą według grup wieku
i liczby osób będących na ich utrzymaniu

Wyszczególnienie	Odpow- wiedzi	w tym mających na utrzymaniu osób				
		1-2	3-4	5-6	7-8	9 i więcej
w liczbach bezwzględnych						
Ogółem	122	29	47	37	8	1
w tym wieku						
22-30 lat	10	5	4	1	—	—
31-40 „	48	14	21	11	2	—
41-50 „	48	8	18	17	5	—
51-60 „	16	2	4	8	1	1
w o d s e t k a c h						
Ogółem	100	24	38	30	7	1
w tym wieku						
22-30 lat	100	50	40	10	—	—
31-40 „	100	29	44	23	4	—
41-50 „	100	17	38	35	10	—
51-60 „	100	13	25	50	6	6

Ciekawą zależność wykazuje zestawienie osób objętych ankietą według grup wieku i według liczby osób na utrzymaniu. Wynika z niego, iż w zależności od wieku odpowiadającego na ankietę zmienia się liczba osób, będących na jego utrzymaniu. Oczywiście, że osoby starsze mają więcej osób na utrzymaniu, młodsze — mniej. Mówiąc o tej zależności nadmienić musimy, iż maszyniści kolejowi, jak w ogóle wszyscy pracownicy stali P. K. P. otrzymują dodatki rodzinne, ponadto pensja ich wzrasta auto-

Tabl. 8.

Osoby objęte ankietą według rodzaju szkoły do której uczęszczali

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w tem osób, które uczęszczaly do szkoły			
		powszechnej	niższej zawodowej	średniej	seminarium nauczycielskiego
w liczbach bezwzględnych					
Ogółem .	122	96	57	14	1
Maszyniści . .	83	65	43	10	1
Pomocnicy maszynistów	33	25	10	4	—
Dyspozytorzy parowozowni	6	6	4	—	—
w o d s e t k a c h					
Ogółem .	100	79	47	11	1
Maszyniści . .	100	78	52	12	1
Pomocnicy maszynistów	100	76	30	12	—
Dyspozytorzy parowozowni	100	100	67	—	—

matycznie w miarę długości przepracowanego czasu (co 3 lata)¹⁾.

Zestawienie osób objętych ankietą według rodzaju wykształcenia, wykazuje, iż osoby te przeważnie mają za sobą szkołę powszechną lub niższą zawodową. Zgadza się to mniej więcej z warunkami osiągnięcia stanowiska maszynisty kolejowego, do czego według obecnych przepisów wystarczającym jest ukończenie szkoły powszechnej lub niższej zawodowej.

Tabl. 9.

Osoby objęte ankietą według organizacji do których należą

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w tem osób, które należą do następujących organizacji				
		zawodowych	spółdzielczych	sportowych	kulturalno-oświatowych	związków b. wojskowych, rezerwistów i t. p.
		w liczbach bezwzględnych				
Ogółem . . .	122	116	15	14	28	7
Maszyści . . .	83	77	12	10	22	4
Pomocnicy maszynistów	33	33	1	2	4	3
Dyspozytorzy parowozowni	6	6	2	2	2	—
		w odsetkach				
Ogółem . . .	100	95	12	11	23	6
Maszyści . . .	100	93	14	12	27	5
Pomocnicy maszynistów	100	100	3	6	12	9
Dyspozytorzy parowozowni	100	100	33	33	33	—

¹⁾ Wzrost automatyczny pensyj został wstrzymany ustawą z dnia 14.X.1931 (Dz. U. R. P. Nr. 98, poz. 749).

Pytanie co do przynależności do organizacji zawodowej przypuszczalnie przez część odpowiadających zostało nieodpowiednio wypełnione, gdyż, jak z tabl. 9 wynika — 5% tych osób nie podało, iż należą do organizacji zawodowej t. j. do Związku Maszynistów. Przypuszczenie nasze opieramy na tem, iż ankieta była rozesłana łącznie z czasopismem Związku Maszynistów tylko do członków tego Związku.

W ankiecie było ponadto (tabl. 10) umieszczone pytanie co do liczby osób, z którymi śpią odpowiadający na ankietę w tym samym pokoju. Pytanie to miało wyjaśnić warunki normalnego odpoczynku nocnego maszynisty kolejowego, aby w ten sposób uwytknąć znaczenie odpoczynku urlopowego. Okazuje się, jak wynika z tabl. 10, iż 58% objętych ankietą

Tabl. 10.

Osoby objęte ankietą według liczby osób, z którymi śpią w tym samym pokoju

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	Osoby, które śpią same w swoim pokoju	Osoby, z którymi śpią w tym samym pokoju			
			1—2 osoby	3—4 osoby	5—6 osób	7 osób i więcej
w liczbach bezwzględnych						
Ogółem	122	2	49	56	13	2
Żonaci	114	1	46	53	12	2
Nieżonaci	7	1	3	2	1	—
Wdowcy	1	—	—	1	—	—
w o d s e t k a c h						
Ogółem	100	2	40	46	10	2
Żonaci	100	1	40	46	11	2
Nieżonaci	100	14	43	29	14	—
Wdowcy	100	—	—	100	—	—

sypia w pokoju, w którym prócz nich śpi jeszcze 3 i więcej osób. Nie rozporządzając danymi co do powierzchni pokoi sypialnych nie możemy porównywać tych warunków z warunkami wysuwanymi przez lekarzy-higienistów. W każdym razie warunki, w których u większości zbadanych osób, w pokojach sypialnych śpi 4 i więcej osób, daleko odbiegają od norm, ustalonych przez higienistów dla odpoczynku nocnego.

PLACE

Uposażenie maszynistów kolejowych, jak wogóle wszystkich pracowników P. K. P. unormowane jest w ustawie z dn. 9.X.1923 r. o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska (Dz. U. R. P. Nr. 116, 1923 r., poz. 924) z późniejszymi uzupełnieniami i zmianami. Maszyniści kolejowi zaliczeni są do IX i VIII grupy uposażeniowej, przewidzianej w powyższej ustawie, pomocnicy maszynistów do XI i X grupy, zaś dyspozytorzy parowozowni do VIII i w wyjątkowych wypadkach do VII grupy. Wobec tego, że ankieta zebrana została w kwietniu, podane place dotyczą okresu przed ogólną zniżką płac pracowników państwowych, która nastąpiła z dniem 1 maja 1931 r. w postaci cofnięcia 15% dodatku do uposażeń. Następnie z dniem 1 lipca 1931 r. cofnięto dla pracowników na terenie m. Warszawy t. zw. 20% dodatek stołeczny, oraz obniżono do połowy t. j. z 40% na 20% dodatek kresowy, wypłacany na Górnym Śląsku i w Gdyni.

Prócz uposażenia przewidzianego w cytowanej wyżej ustawie maszyniści jak i pomocnicy maszynistów kolejowych otrzymują wynagrodzenie za czas spędzony w służbie (odpowiednik djet za wyjazdy) w formie dodatków godzinowego i kilometrowego

Tabl. 11.

Osoby objęte ankietą według przeciętnej wysokości otrzymywanego dodatku godzinowego i kilometrowego

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w tem osób, których „godzinowe i kilometrowe” wynosiło miesięcznie złotych				
		1-49	50-99	100-149	150-199	200 i więcej
		w liczbach bezwzględnych				
Ogółem	115	3	38	55	18	1
Maszyniści	83	1	23	40	18	1
Pomocnicy maszynistów	32	2	15	15	—	—
		w odsetkach				
Ogółem	100	2	33	48	16	1
Maszyniści	100	1	28	48	22	1
Pomocnicy maszynistów	100	6	47	47	—	—

za czas spędzony w służbie na parowozie oraz premję węglową za oszczędne zużycie węgla. Wysokość tych premij dla osób objętych ankietą ujęto w tabl. 11 i 12.

Wysokość całkowitego uposażenia t. j. łącznie ze wszystkimi dodatkami dla osób objętych ankietą według stanu z kwietnia 1931 r. podaje tabl. 13. Do całkowitego uposażenia dla dyspozytorów parowozowni włączono specjalne dodatki, przewidziane dla nich w uchwale Rady Ministrów z dnia 15.II.1928 r.

Z zestawienia dodatku „godzinowego i kilometrowego” z wysokością całkowitego uposażenia widocznem jest, iż dodatek ten stanowi poważny odsetek tego uposażenia. Dodatek „godzinowy i kilometrowy” dla 98% maszynistów objętych ankietą

Tabl 12.

Osoby objęte ankietą według wysokości otrzymywanej premji węglowej

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	Nie otrzy- mało premji węglo- wej	Osoby, których premja węglowa wy- nosiła przeciętnie miesięcznie złotych					
			1—9	10—19	20—29	30—39	40—49	50 i więcej
w liczbach bezwzględnych								
Ogółem .	115	37	19	27	20	6	5	1
Maszyniści . .	82	24	13	19	16	5	4	1
Pomocnicy maszynistów	33	13	6	8	4	1	1	—
w odsetkach								
Ogółem .	100	32	17	24	17	5	4	1
Maszyniści . .	100	29	16	23	20	6	5	1
Pomocnicy maszynistów	100	40	18	24	12	3	3	—

wynosił od 50 do 199 złotych, podczas gdy całkowite uposażenie 93% tych osób obracało się w granicach 350—599 złotych. Stwierdzenie tego stanu jest dla zagadnienia urlopowego badanych przez nas osób niezmiernie ważnem, gdyż maszyniści w czasie okresu urlopowego nie otrzymują dodatków, co obniża znacznie uposażenie w miesiącu urlopu. Nadmienić należy, iż wypłata dodatków godzinowego i kilometrowego następuje w miesiącu następnym po przepracowaniu w służbie godzin lub przejechaniu kilometrów, za które dodatki te się należą. Brak więc dodatku godzinowego i kilometrowego odbija się na budżecie maszynisty kolejowego dopiero bezpośrednio po urlopie.

Tabl. 13.

Osoby objęte ankietą według wysokości całkowitego zarobku miesięcznego

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w tem osób, których całkowity zarobek miesięczny wynosił złotych									
		mniej niż 300	300 -349	350 -399	400 -449	450 -499	500 -549	550 -599	600 -649	650 -699	
w liczbach bezwzględnych											
Ogółem	120	7	6	21	25	27	20	10	1	3	
Maszyści . .	81	1	1	10	19	20	16	10	1	3	
Pomocnicy maszynistów	33	6	4	10	6	6	1	—	—	—	
Dyspozytorzy parowozowni	6	—	1	1	—	1	3	—	—	—	
w odsetkach											
Ogółem	100	6	5	17	21	22	17	8	1	3	
Maszyści . .	100	1	1	12	24	25	20	12	1	4	
Pomocnicy maszynistów	100	18	12	31	18	18	3	—	—	—	
Dyspozytorzy parowozowni	100	—	16	17	—	17	50	—	—	—	

ZAGADNIENIE URLOPÓW W ŚWIETLE PRZEPISÓW KOLEJOWYCH I WEDŁUG DANYCH ANKIETY

Urlopy wypoczynkowe dla maszynistów kolejowych zostały unormowane w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 8 lipca 1929 r. o stosunku służbowym pracowników przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe“ (Dz. U. R. P. Nr. 57, r. 1929, poz. 447) oraz w rozporządzeniu wykonawczem Ministra Komunikacji z dnia 3 października 1929 r. Nr. I. 19318/2/29 w sprawie urlopów wypoczynkowych (Dz. Urz. M. K. 17/29, poz. 165). § 53 rozporządzenia Rady Ministrów ma następujące brzmienie:

„Pracownik ma prawo do corocznego urlopu dla wypoczynku, z zachowaniem uposażenia lub wynagrodzenia, w ustalonym przez władzę porządku, w następującym wymiarze:

A. Pracownicy umysłowo pracujący:

- a) mający od 1 — 3 lat służby, przez 14 dni,
- b) mający od 3 — 10 lat służby, przez 21 dni,
- c) mający od 10 — 20 lat służby, przez 28 dni,
- d) mający ponad 20 lat służby, przez 35 dni.

B. Inni pracownicy:

- a) mający od 1 — 3 lat służby, przez 8 dni,
- b) mający ponad 3 lata służby, przez 15 dni.

Urlop wypoczynkowy w wymiarze określonym pod A. przysługuje również pracownikom pełniącym inną służbę, jeśli one wyczerpują szczególnie system nerwowy.

Osobne przepisy, wydane przez Ministra Komunikacji, określają kategorie pracowników umysłowo pracujących oraz pracowników wymienionych w poprzednim ustępie.

Ze względów służbowych, niecierpiących zwłoki może władza wstrzymać pracownikowi rozpoczęcie udzielonego urlopu wypoczynkowego lub odwołać go z urlopu; z chwilą gdy te względy ustaną, należy mu umożliwić rozpoczęcie lub dalsze korzystanie z urlopu oraz zwrócić udowodnione koszty, spowodowane nieprzewidzianem odwołaniem z urlopu.

Jeżeli pracownik z polecenia władzy służbowej nie wykorzystał urlopu wypoczynkowego w całości lub w części, należy mu się za każdy dzień niewykorzystanego urlopu odszkodowanie w wysokości połowy normalnej diety.

Do wymiaru urlopu wypoczynkowego nie wlicza się przerw w służbie spowodowanych chorobą, nieszczęśliwym wypadkiem, odosobnieniem¹⁾ oraz ćwiczeniami wojskowymi.

Pracownik może otrzymać także urlop dla załatwienia ważnych spraw osobistych i rodzinnych w najwyższym rocznym wymiarze siedmiu dni. Urlopu przekraczającego ten wymiar można pracowni-

¹⁾ Pod odosobnieniem rozumieć należy zakaz opuszczenia mieszkania wydany przez władze sanitarne w wypadkach choroby zakaźnej.

kowi udzielić tylko na poczet przysługującego mu urlopu wypoczynkowego”.

Rozporządzenie Ministra Komunikacji z dnia 3 października 1929 r. przewiduje, iż „... Za pracowników pełniących służbę, wyczerpującą szczególnie system nerwowy, w myśl § 53 ust. 2 przytoczonego na wstępie rozporządzenia Rady Ministrów, uważa się następujących pracowników etatowych, kandydatów na pracowników etatowych oraz pracowników nieetatowych przedsiębiorstwa „Polskie Koleje Państwowe...“: ... w służbie parowozowej: g) z pośród pracowników etatowych: maszynistów I i II kl., pomocników maszynisty I i II kl., maszynistów wagonu motorowego I i II., palaczy parowozowych I i II kl.; h) z pośród kandydatów na pracowników etatowych: prowizorycznych pomocników maszynisty II kl. i prowizorycznych palaczy parowozowych II kl.; i) pracowników nieetatowych, pełniących czynności służbowe, przywiązane do stanowisk pracowników etatowych, wymienionych pod g);...”

Tabl. 14.

Odpowiedzi w sprawie wykorzystania urlopu

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	Dostało urlopu			Nie dostało lub nie korzystało z urlopu
		ogółem	w całości	na raty	
w liczbach bezwzględnych					
Ogółem	121	118	108	10	3
Maszyści	82	79	73	6	3
Pomocnicy maszynistów .	33	33	29	4	—
Dyspozytorzy parowoz. .	6	6	6	—	—
w o d s e t k a c h					
Ogółem	100	98	89	9	2

Tabl. 15.

Osoby objęte ankietą według długości otrzymanego urlopu

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	w tem osób, których urlop wynosił w ciągu ostatniego roku tygodni				
		1	2	3	4	5
w liczbach bezwzględnych						
Ogółem	118	4	23	30	39	22
Maszyniści	79	3	19	11	31	15
Pomocnicy maszynistów	33	1	4	18	8	2
Dyspozytorzy parowozowni	6	—	—	1	—	5
w o d s e t k a c h						
Ogółem	100	3	20	25	33	19
Maszyniści	100	4	24	14	39	19
Pomocnicy maszynistów	100	3	12	55	24	6
Dyspozytorzy parowozowni	100	—	—	16	—	84

Dyspozytorów parowozowni rozporządzenie powyższe zalicza do „pracowników umysłowo pracujących“.

Z zestawienia przepisów urlopowych widocznem jest, iż wszyscy, objęci ankietą pracownicy, t. j. maszyniści, pomocnicy maszynistów i dyspozytorzy parowozowni, korzystają z norm urlopowych, podanych pod A. § 53 dla t. zw. „pracowników umysłowo pracujących“.

W tabl. 15 podajemy zestawienie osób, objętych ankietą według długości otrzymanego urlopu. W poprzednio podanej tabl. 3 mamy zestawienie osób

według ilości lat pracy na kolei. Z porównania tych zestawień widocznym jest, iż w stosunku do osób objętych ankietą nie zawsze przestrzegane są podane przez nas normy urlopowe. I tak tabl. 15 wykazuje 23⁰/₀ osób korzystających z urlopów nieprzenoszących dwóch tygodni, pomimo, że i z tabl. 3 wynika, iż wszyscy objęci ankietą pracownicy pracują ponad 4 lata na kolei, a więc stosownie do norm urlopowych powinni korzystać z urlopów niemniejszych od 3 tygodni. Zestawienie osób w tabl. 3 podaje, iż 71⁰/₀ objętych ankietą pracuje ponad 10 lat na kolei. Stosownie do przepisów urlopowych osoby te korzystają z urlopów czterech i pięcioletniowych. Tymczasem ankietę wykazała, iż tylko 52⁰/₀ osób korzystało z urlopów cztero i pięcioletniowych.

Niezgodności wyników tabl. 3 i 15 mogą być spowodowane tem, iż nie wszystkim ujętym przez nas osobom wliczono do okresu wymiaru urlopu całkowity czas pracy na kolei, oraz tem, iż niektórym osobom, objętym ankietą, skrócono „ze względów służbowych“ okres urlopowy.

„Względami służbowymi“ tłumaczyć należy prawdopodobnie, iż stosownie do wyników tabl. 14, 9⁰/₀ osób objętych ankietą dostało urlop na raty, t. j. rozłożony na kilka części oraz to, iż 3 osoby z spośród objętych ankietą wogóle nie dostało urlopu. Z tych ostatnich dwie podały, iż nie dostały urlopu, gdyż go nie żądały, trzecia zaś — iż zrzekła się urlopu, gdyż nie posiadała funduszu na wyjazd.

To, że niektóre z osób objętych ankietą same nie biorą urlopu, łatwo rezygnują z niego lub też nie wykorzystują jego w całości tłumaczy one tem, iż zain-

Tabl. 16.

Odpowiedzi w sprawie miesiąca wykorzystania urlopu

Wyszczególnienie	Ogółem		Maszyniści		Pomocnicy maszynist.		Dyspozytorzy parowozowni	
	w liczbach bezwzględnych	%	w liczbach bezwzględnych	%	w liczbach bezwzględnych	%	w liczbach bezwzględnych	%
Osoby objęte ankietą	122	—	83	—	33	—	6	—
Osoby, które podały miesiąc spożytkowania urlopu .	118	100	79	100	33	100	6	100
Osoby, które jako miesiąc spożytkowania urlopu podały:								
styczeń	10	9	5	6	5	15	—	—
luty	26	22	18	23	8	25	—	—
marzec	17	14	11	14	5	15	1	17
kwiecień	14	12	9	11	4	12	1	17
maj	4	3	3	4	1	3	—	—
czerwiec	6	5	5	6	1	3	—	—
lipiec	17	14	11	14	4	12	2	32
sierpień	14	12	11	14	2	6	1	17
wrzesień	3	3	1	1	1	3	1	17
październik	4	3	3	4	1	3	—	—
listopad	1	1	—	—	1	3	—	—
grudzień	2	2	2	3	—	—	—	—

interesowane są pieniądze w niewykorzystywaniu uprawnień urlopowych: 1) za okres urlopowy pracownicy pozbawieni są dodatku „godzinowego i kilometrowego“ oraz premii węglowej, 2) stosownie do przepisów urlopowych pracownikowi „który z polecenia władzy służbowej nie wykorzystał urlopu wypoczynkowego w całości lub części“, należy się „za każdy dzień niewykorzystanego urlopu odszkodowanie w wysokości połowy normalnej djety“. Naturalnie osoby, które dobrowolnie nie wykorzystały urlopu djety powyższej nie otrzymują.

Terminy jak i porządek wykorzystywania uprawnień urlopowych normuje cytowane już przez nas rozporządzenie Ministra Komunikacji z dnia 3 października 1929 r. w sprawie urlopów wypoczynkowych. Przepisy tego rozporządzenia przewidują, iż władze kolejowe opracowują w okresie od 15 października do 15 listopada plany urlopowe na rok następny, które po zatwierdzeniu przez właściwe instancje przekazane są w okresie od 16 do 31 grudnia do wiadomości osób zainteresowanych. Przy układaniu tych planów mają być przestrzegane między innymi następujące zasady:

1) urlopy wypoczynkowe należy udzielać w ciągu całego roku kalendarzowego, przy czym urlopy powinny być tak rozłożone, aby potrzeby służbowe i specjalne warunki poszczególnych gałęzi służby były uwzględnione;

2) w miesiącach zimowych, t. j. w pierwszym kwartale każdego roku około 25% personelu, szczególnie w służbie stacyjnej, handlowej i konduktorskiej, powinno wykorzystać urlopy wypoczynkowe“.

Tabl. 17.

Odpowiedzi w sprawie miesiąca wykorzystania urlopu

Wyszczególnienie	Ogółem	Maszy- niści	Pomocnicy maszyni- stów	Dyspozy- torzy paro- wozowni
Osoby objęte ankietą . .	122	83	33	6
Osoby, które podały miesiąc spożytkowania urlopu .	118	79	33	6
Liczba dni urlopowych, wy- korzystanych przez po- dane wyżej osoby . .	2808	1888	722	198
Na 100 dni urlopowych przypadało wykorzystana- nych w miesiącu:				
styczniu . .	5	3	10	—
lutym . . .	18	19	21	—
marcu . . .	15	13	20	14
kwietniu . .	12	10	15	15
maju . . .	4	4	3	—
czerwcu . .	5	7	3	—
lipcu . . .	16	17	11	28
sierpniu . .	18	19	11	33
wrześniu . .	1	1	1	10
październiku	3	4	2	—
listopadzie .	1	—	3	—
grudniu . .	2	3	—	—

Tablice 16 i 17 ujmują odpowiedzi w sprawie miesiąca wykorzystania urlopu. Z tabl. 16 wynika, iż 45% objętych ankietą wykorzystało urlop w t. zw. miesiącach zimowych, t. j. w pierwszym kwartale.

W zakończeniu niniejszego rozdziału pragniemy nadmienić, iż stosownie do wyjaśnień ustnych uży-

skanych w Związku Maszynistów, zagadnienie wykorzystywania uprawnień urlopowych wśród maszynistów kolejowych komplikuje kwestja zastępstwa urlopowanych. Urlopy muszą być tak udzielone, aby istniała możliwość obsłużenia normalnego ruchu kolejowego, dlatego są przeważnie przyznawane w okresach mniejszego natężenia ruchu, a więc w miesiącach zimowych.

SPOSÓB SPOŻYTKOWANIA URLOPÓW

Zagadnienie sposobu spożytkowania urlopu stanowi zasadniczo główną część naszego opracowania. Z tego powodu musimy tu powtórzyć zastrzeżenie, iż uzyskane przez nas w ankiecie wyniki ze względu na małą ilość osób biorących w niej udział zapewne nie w dostatecznym stopniu charakteryzują stosunki w dziedzinie spożytkowania urlopów wśród ogółu maszynistów kolejowych.

Z tablicy 18 wynika, iż $39\frac{0}{0}$ objętych ankietą spędziło cały urlop w domu, zaś tylko $4\frac{0}{0}$ cały urlop poza domem. Z tablicy zaś 19 widać, iż na 72 osoby, które wykazały, iż część lub całość urlopu spędziły poza domem, 51 t. j. $71\frac{0}{0}$ spędziły go na wsi u krewnych. Wytlumaczenie częściowe tych stosunków znajdziemy, gdy zanalizujemy przyczyny zadowolenia lub niezadowolenia ze sposobu spędzenia ostatniego urlopu, podane w tablicy 20. I tak odsetek niezadowolonych wynosi aż $67\frac{0}{0}$ t. j. $\frac{2}{3}$ ogółu objętych ankietą. Rozpatrzmy więc szczegółowo przyczyny owego niezadowolenia. O przyczynach niezadowolenia mówi 86 osób. Z liczby tej 8 osób wyraziło się o spędzeniu urlopu z zastrzeżeniami, jednak naogół uznało swój ostatni urlop za niezamarnowany. Liczba 86 niezgodna jest z liczbą 89 osób niezado-

Tabl. 18.

Odpowiedzi w sprawie sposobu spożytkowania urlopu według grup wieku

Wyszczególnienie	Ogółem	w tem osoby w wieku			
		22—30	31—40	41—50	51—60
w liczbach bezwzględnych					
Osoby objęte ankietą	122	10	48	48	16
Osoby, które udzieliły odpowiedzi w sprawie spożytkowania poszczególnych części okresu urlopowego—ogółem	118	10	47	46	15
w tem osoby, które spędziły:					
cały urlop poza domem	5	—	3	2	—
mniej niż połowę urlopu w domu	31	2	14	10	5
połowę urlopu w domu	2	—	—	1	1
więcej niż połowę urlopu w domu	34	3	13	17	1
cały urlop w domu	46	5	17	16	8
w o d s e t k a c h					
Osoby, które udzieliły odpowiedzi w sprawie spożytkowania poszczególnych części okresu urlopowego—ogółem	100	100	100	100	100
w tem osoby, które spędziły:					
cały urlop poza domem	4	—	6	4	—
mniej niż połowę urlopu w domu	26	20	30	22	33
połowę urlopu w domu	2	—	—	2	7
więcej niż połowę urlopu w domu	29	30	28	37	7
cały urlop w domu	39	50	36	35	53

Tabl. 19.

Odpowiedzi w sprawie sposobu zużytkowania urlopu

Wyszczególnienie	Dostało urlop	Osoby, które cały urlop spędziły w domu	Osoby, które część lub całość urlopu spędziły poza domem:		
			ogółem	w tym wyjeżdżało na wieś do krewnych	w tym brało udział w wycieczkach
w liczbach bezwzględnych					
Ogółem	118	46	72	51	24
Żonaci	110	45	65	45	20
Nieżonaci	7	1	6	5	4
Wdowcy	1	—	1	1	—
w odsetkach					
Ogółem	100	39	61	43	20
Żonaci	100	41	59	41	18
Nieżonaci	100	14	86	71	57
Wdowcy	100	—	100	100	—

Tabl. 20.

Odpowiedzi w sprawie zadowolenia lub niezadowolenia ze spędzenia ostatniego urlopu

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	Zadowoleni	Niezadowoleni	Częściowo zadowoleni, częściowo niezadowoleni
Ogółem	117	28	78	11
Maszyniści	78	22	52	4
Pomocnicy maszynistów	33	5	22	6
Dyspozytorzy parowozowni	6	1	4	1
w odsetkach				
Ogółem	100	24	67	9
Maszyniści	100	28	67	5
Pomocnicy maszynistów	100	16	67	18
Dyspozytorzy parowozowni	100	17	66	17

wolonych lub częściowo niezadowolonych podanych w tablicy 20 wobec tego, iż 3 osoby nadmieniły tylko, iż są niezadowolone ze sposobu spędzenia urlopu, niepodając przyczyn tego niezadowolenia.

Na następujące przyczyny niezadowolenia ze sposobu spędzenia ostatniego urlopu padło odpowiedzi:

nieodpowiednia pora roku	37
brak pieniędzy	27
choroba, śmierć w rodzinie	10
urlop niespodziewany	8
brak miejsca do wyjazdu	6
urlop „na raty“	3
urlop za krótki	3

Zaznaczamy, iż nieraz te same osoby podawały kilka przyczyn niezadowolenia, wobec czego podane ilości odpowiedzi na poszczególne przyczyny w sumie przewyższają liczbę udzielających odpowiedzi.

Poważny udział odpowiedzi, wskazujących na nieodpowiednią porę roku, jako na przyczynę niezadowolenia, (43% osób niezadowolonych i 23% ogółu osób objętych ankietą) tłumaczy częściowo wysoki odsetek osób, bo aż 39%, spędzających cały czas urlopu w domu. Następną poważną przyczyną jest brak pieniędzy, który można tłumaczyć częściowo tem, iż pensja urlopowa maszynisty kolejowego jest niższa od pensji zwykłej, gdyż nie zawiera dodatku „godzinowego i kilometrowego“ i premii węglowej.

Pod przyczyną „urlop niespodziewany“ podane są informacje osób niezadowolonych ze sposobu spędzenia urlopu z tego powodu, iż udzielono urlo-

pu z urzędu bez uprzedzenia i to w czasie, który dany pracownik uważał dla siebie za nieodpowiedni.

Z pośród 39 osób zadowolonych ze sposobu spędzenia ostatniego urlopu nieco szczegółów w tej sprawie udzieliło 32 osoby, z tego 4 osoby zastrzegły, że zadowolenie z urlopu zostało częściowo zmaćone okolicznościami ubocznymi.

Osoby, które nadmienily, iż są zadowolone, podały następujące przyczyny tego zadowolenia:

pobyt w rodzinie	7
wypoczynek	7
uspokojenie nerwów	5
możność zwiedzania	4
poprawa stanu zdrowia	3
brak obawy o wypadek	3
zmiana otoczenia	3
możność studjowania	1

Powtarzamy i tutaj, iż wobec tego, że te same osoby podawały nieraz kilka przyczyn zadowolenia, podane ilości odpowiedzi na poszczególne przyczyny w sumie przewyższają liczbę udzielających odpowiedzi.

W odpowiedziach osób zadowolonych zasługują na uwagę wzmianki maszynistów kolejowych o uspokojeniu nerwów i o braku obawy o wypadek, a to wobec charakteru samej pracy maszynisty kolejowego, wyczerpującej znacznie system nerwowy.

Po analizie przyczyn zadowolenia i niezadowolenia ze sposobu spędzenia ostatniego urlopu przystępujemy do omówienia samego sposobu jego spędzenia. Jak już zaznaczyliśmy 71⁰/₀ osób spędza-

jących całość lub część urlopu poza domem spędzało ten urlop na wsi w rodzinie, aby prawdopodobnie w ten sposób obniżyć koszty spędzenia urlopu. Wycieczki w czasie urlopu robiło 20% objętych ankietą. Tutaj wskazać należy, iż maszyniści kolejowi jak i ich rodziny korzystają z bezpłatnych przejazdów w okresie urlopowym na kolejach.

Ankieta urlopowa zawierała kilka pytań, co do tego, czym zajmowali się odpowiadający w czasie urlopu. Niestety odpowiedzi na te pytania są niekompletne. Osób, które podały jakąkolwiek czynność lub pracę, którą się zajmowały w czasie urlopu było 114.

Na następujące czynności lub prace, którymi zajmowano się w czasie urlopu padło odpowiedzi¹⁾:

spacery piesze	64
praca w ogrodzie	29
odnawianie własnego lokalu	15
spacery na rowerze	6
pływanie	5
muzyka	5
hodowla królików	3
rybołówstwo	3
fotografowanie	3
hodowla drobiu	2
stolarstwo	2
radjotechnika	2
rysunki	2
szewstwo	2
gimnastyka	2

¹⁾ Wobec tego, że te same osoby mogły się zajmować różnymi pracami lub czynnościami, pozycje przypadające na poszczególne prace i czynności są wyższe od liczby osób odpowiadających.

Pojedyńcze odpowiedzi padły na: grę w karty, polowanie, śpiew, kręglarstwo, tenis.

Ponadto 26 osób nadmieniło, iż w czasie urlopu uczyło się, z tego na następujące przedmioty nauki padło odpowiedzi:

przygotowanie do egzaminu na maszynistę . . .	9
nauka o gazach i obronie przeciwgazowej ¹⁾ . . .	8
mechanika	4
nauka języków obcych	3
nauka języka polskiego	2

Naturalnie odpowiedzi o przygotowywaniu się w czasie urlopu do egzaminu na maszynistę, pochodzą od kandydatów na maszynistów t. j. pomocników maszynistów kolejowych.

Ankieta zawierała ponadto pytania co do rozrywek kulturalnych i czytelnictwa w okresie urlopowym. Pytania w sprawie rozrywek kulturalnych wykazały, iż na 118 osób objętych ankietą, które korzystały z urlopu, 71 t. j. 60% uczęszczało w czasie urlopu do kina, 45 t. j. 38% — do teatru i 24 t. j. 20% — na zabawy.

Przy rozpatrywaniu czytelnictwa traktowano zupełnie odrębnie czytelnictwo prasy i czytelnictwo książek. Na 118 osób objętych ankietą, które wykorzystały urlop, było odpowiedzi osób, które podały, iż w czasie urlopu czytały prasę codzienną — 86 t. j. 73%, w tem prasę robotniczą — 15 t. j. 13%, czytały różne czasopisma poza prasą codzienną 33 t. j. 28%, czytały książki — 59 t. j. 50%.

¹⁾ Egzamin z obrony przeciwgazowej jest przymusowy dla wszystkich maszynistów.

Wśród czytanych książek przeważa beletrystyka i literatura piękna. Książki naukowe wymieniono w dwóch odpowiedziach. Książki te dotyczyły mechaniki kolejowej. Ponadto wszyscy ci, którzy przygotowywali się do egzaminów na maszynistę lub z dziedziny obrony gazowej korzystali przy nauce z odpowiednich podręczników.

Wyniki ankiety rzucają pewne światło na czytelność poszczególnych autorów. Obliczono ją w ten sposób, iż opracowano liczbę odpowiedzi, które wymieniły poszczególne książki danego autora. Odpowiedzi te w porządku kolejnym przypadły na następujących autorów:

Sienkiewicz	25
Żeromski	16
Reymont	13
Mickiewicz	11
Rodziewiczówna	11
Dumas	7
Kraszewski	6
Mniszkówna	6
Dostojewski	5
Remarque	4
Słowacki	4
Tołstoj	4

Po dwie odpowiedzi padło na książki autorów: Bałucki, Hašek, Makuszyński, Marczyński, Orzeszkowa, Ossendowski, Prus, Sieroszewski, Zapolska.

Pojedyncze odpowiedzi przypadają na książki autorów: Chołoniewski, Cieszkowski, Dante, Dickens, Kiedrzyński, Kochanowski, Konopnicka, Nowaczyński, Przybyszewski, Zola, Żuławski, Hoene-Wroński, Ligocki, Rapacki i Danilewska.

ŻYCZENIA CO DO SPOSOBU SPĘDZENIA NASTĘPNEGO URLOPU

Odpowiedzi w sprawie życzeń co do sposobu spędzenia następnego urlopu udzielili wszyscy objęci ankietą t. j. 122 osoby. Wśród życzeń co do miejsca lub sposobu spędzenia następnego urlopu wymieniono w szczególności następujące:

nad polskim morzem	38
w górach	31
w miejscowości kuracyjnej	24
na wycieczkach po Polsce	19
na wsi	16
u krewnych	9
w domu	7
zagranicą	6
w tem u krewnych zagranicą	4
na południu Polski	2
na kresach Wschodnich	1
w domu wypoczynkowym w Jastrzębiu-Zdroju	1

Wobec tego, że nieraz te same osoby wymieniły kilka sposobów lub miejsc spędzenia przyszłego urlopu, podane ilości odpowiedzi w sumie przewyższają liczbę odpowiadających. W zestawieniu powyższym uderza stosunkowo mała ilość odpowiedzi

wskazujących na dom i na krewnych, jako miejsce spędzenia przyszłego urlopu, szczególnie w porównaniu z liczbami poprzednio podanymi w tabl. 19, według której 39% odpowiadających ostatni urlop spędziło w domu oraz 43% — u krewnych.

ZAGADNIENIE ORGANIZOWANIA URLOPÓW WYPOCZYNKOWYCH W ŚWIETLE UWAG ODPOWIADAJĄCYCH NA ANKIETĘ

W ankiecie umieszczono następujące pytania: co należałoby zrobić, aby urlop człowieka pracy był spędzony w lepszych warunkach i lepiej spożytkowany — kto się ma tem zająć? Odpowiedzi na to pytanie było 92 na ogólną ilość 122. W odpowiedziach tych wysunięte zostały przez biorących udział w ankiecie następujące żądania:

1. 24 odpowiedzi wykazuje, iż na to, aby urlop mógł być spędzony pożytecznie dla zdrowia, należy przede wszystkim poprawić warunki bytu, lub wypłacać dodatkowe pensje urlopowe.

2. W 23 odpowiedziach wysunięto żądanie, aby Związek Zawodowy Maszynistów zajął się budową domów wypoczynkowych, kolonij letnich, sanatoriów w miejscowościach zdrowotnych i w ten sposób umożliwił racjonalne spędzenie urlopu.

3. W 12 odpowiedziach wysunięto żądanie, aby Związek Zawodowy Maszynistów zajął się organizowaniem wspólnych wycieczek zbiorowych, co by znacznie przyczyniło się do obniżenia kosztów.

4. W 10 odpowiedziach wysunięto żądanie, aby urlop był udzielany w porze letniej.

5. W 6 odpowiedziach wysunięto żądanie, aby o terminie urlopu pracownik był zgóry uprzedzony: w ten sposób urlop nie byłby dla pracownika niespodzianką i mógłby on ułożyć plan spędzenia swego okresu urlopowego.

6. W 5 odpowiedziach wysunięto żądanie, aby władze kolejowe budowały domy wypoczynkowe.

7. W 5 odpowiedziach wskazano na to, iż Związek Maszynistów Kolejowych powinien utworzyć fundusz urlopowy oszczędnościowo-zapomogowy.

8. W 4 odpowiedziach wysunięto żądanie zmniejszenia kosztów leczenia i utrzymania w zdrojowiskach polskich.

9. W 2 odpowiedziach wysunięto żądanie, aby urlop był dawany w całości w jednym terminie.

10. W jednej odpowiedzi wysunięto dezyderat, aby Związek urządzał w czasie urlopu kursy fachowe dla swych członków.

Z A Ł A C Z N I K

INSTYTUT GOSPODARSTWA SPOŁECZNEGO W WARSZAWIE
UL. CZERWONEGO KRZYŻA 20, TEL. 311-19.

ANKIETA

O URLOPACH MASZYNISTÓW KOLEJOWYCH

Miejscowość

Gdzie zatrudniony

Pracuję obecnie jako (rodzaj pracy wykonywanej)

Mam lat

Jestem: żonaty

wdowiec

(zbędne skreślić)

nieżonaty

Mam na utrzymaniu osób (ile)

w tej liczbie dzieci

Mieszkam stale: w mieście w miasteczku

pod miastem

(zbędne skreślić)

na wsi

W pokoju w którym mieszkam śpi stale (oprócz mnie) osób

Posiadam wykształcenie: (ile) klas szkoły powszechnej

..... " " zawodowej

..... " gimnazjum

inne (jakie)

Należę do organizacji: zawodowej (nie należę)

spółdzielczej (nie należę)

sportowej (nie należę)

kulturalno-oświatowej (nie należę)

innej (jakiej)

Odpowiadam na niniejszy kwestjonariusz
dn mca roku

Jestem zatrudniony na P.K.P. jako stały pracownik od
dn..... mca roku

Ostatni urlop wypoczynkowy otrzymałem
w miesiącu roku.....

Otrzymuję tytułem poborów zasadniczych z dodatkiem ekonomicznym, rodzinnym, stołecznym, śląskim miesięcznie..... zł.
Zarabiam tytułem godzinowo-kilometrowego przeciętnie miesięcznie..... złotych.

Zarabiam tytułem premji węglowej przeciętnie miesięcznie ... zł.
Nie korzystałem z przysługującego mi urlopu (w całości, częściowo):

a) z własnej woli (dlaczego)

b) na polecenie władz kolejowych (dlaczego)

z tego powodu otrzymałem dodatkowo wynagrodzenie

Z ogólnej liczby dni ostatniego urlopu
spędziłem w domu dni
wyjechałem na wieś na czas dni
do krewnych, znajomych
wynajętego letniska
wyjeżdżałem sam z rodziną
wyjechałem na kolonję wypoczynkową, na
kurs letni na czas dni
organizowaną przez

gdzie

wyjechałem do zakładu leczniczego na czas dni
jakiego, gdzie.....

wyjechałem na wycieczkę (samotną, zbiorową) na czas dni
organizowaną przez

dokąd

wyjechałem gdzieindziej (dokąd) na czas dni
Na przejazdy straciłem dni

R a z e m dni

W czasie ostatniego urlopu zajmowałem się:
dodatkową pracą zarobkową w domu (jaką)

- dodatkową pracą zarobkową poza domem (jaką).....
 pracą niezarobkową, przy domu (jaką).....
 zajęciami amatorskimi (muzyka, ogrodnictwo, inne za-
 milowania — jakie).....
 sportami (jakimi).....
 spacerami, przechadzkami (dotąd).....
 byłem w kinie..... razy, w teatrze..... razy, na za-
 bawie..... razy, gdzie jeszcze.....
 uczyłem się (jakiego przedmiotu).....
 czytałem pisma (jakie).....
 przeczytałem książki (jakie, autor, tytuł).....
 Jestem zadowolony z ostatniego urlopu (dlaczego).....
 Jestem niezadowolony z ostatniego urlopu (dlaczego).....
 Następny urlop pragnąłbym spędzić (gdzie, w jaki sposób)
 opisać swoje zamiary i życzenia na następny urlop.....
 Uwagi i życzenia ogólne (co należałoby zrobić, aby urlop
 człowieka pracy był spędzony w lepszych warunkach i lepiej
 spożytkowany — kto ma się tem zająć).....

Cele, do których zmierza niniejsza ankieta wyjaśnione
 zostały szczegółowo w artykule p. t. „Spożytkowanie
 wczasów” zamieszczonym w Nrze 6-tym „Maszynisty”
 z r. 1931 (str. 45 i 46). Zadaniem ankiety jest umożliwić
 celową pracę nad organizacją rozumnego i przyjemnego spo-
 żytkowania czasu wolnego od pracy, a w szczególności urlopu
 wypoczynkowego. Ankieta rozpisana została zatem we *wła-
 snym interesie wszystkich kolegów*.

Ankieta jest bezimienna (nie trzeba jej podpisywać)
 i przeznaczona wyłącznie dla celów badawczo-naukowych.
 Nikt niepowołany nie będzie miał możności przeglądania jej
 treści. *Każdy może ją zatem wypełnić bez obawy.*

Tylko prawdziwe dane przedstawiają wartość. Zmyślanie
 odpowiedzi źle świadczy o autorze i poniża jego godność.

Wszystkie pytania zawarte w ankiecie są *ważne i ko-
 nieczne* choćby się nawet komuś wydawały zbędnymi lub dziw-
 nymi na pierwszy rzut oka. *Należy zatem odpowiedzieć na
 wszystkie bez wyjątku pytania w niej zawarte.*

Ankieta oddana została w ręce ludzi nauki, fachowych, bezstronnych i przychylnych interesom świata pracującego. Ludzie ci swoją bezinteresowną pracą chcą nam pomóc do uregulowania jednego z najważniejszych zagadnień naszego życia. *Jest naszym obowiązkiem umożliwić i ułatwić im tę pożyteczną pracę.* Prezydjum Z. Z. M. zwraca się zatem do ogółu członków i czytelników z gorącą prośbą aby wszyscy bez wyjątku wypełnili kwestjonariusze *natychmiast* atramentem *i zgodnie z prawdą.* Zarządy kół i okręgów wzywamy do wszczęcia propagandy na rzecz wypełnienia ankiety. Wypełnione kwestjonariusze odsyłać należy pojedynczo lub zbiorowo wprost pod adresem: „Instytut Gospodarstwa Społecznego” Warszawa, Czerwonego Krzyża 20.

RÉSUMÉ

La Section des Loisirs de l'Institut d'Économie Sociale a procédé en avril 1931 à une enquête auprès des membres du Syndicat des mécaniciens. Sur les 122 réponses au questionnaire, 83 venaient des mécaniciens, 33 des aides-mécaniciens et 6 des chefs-mécaniciens (distribuant les équipes des locomotives).

La loi polonaise des congés payés prévoit pour les mécaniciens de chemins de fer, aides-mécaniciens et chefs-mécaniciens un congé payé annuel de 14 à 35 jours suivant l'ancienneté: 1 à 3 années de service — 14 jours, 3 à 10 années — 21 jours, 10 à 20 années—28 jours et au-dessus de 20 années—35 jours.

Notre enquête a dévoilé, que ces dispositions ne sont pas observées.

C'est ainsi que 23% de ces personnes n'ont profité que d'un congé de quinze jours, tout en ayant droit à un délai plus long. Sur les 71% ayant droit à 4 ou 5 semaines de repos, il n'y a eu que 53% qui en ont bénéficié. Cet état de choses est possible en raison de la clause, qui prévoit l'annu-

lation ou la réduction du congé par besoin de service. Ces mêmes motifs obligent de prendre un congé fractionné, signalé dans 14,9⁰/₀ des réponses.

Quant à l'époque, où le congé payé a été accordé, 45⁰/₀ l'ont eu au cours du premier trimestre, 20⁰/₀ au cours du deuxième, 29⁰/₀ au cours du troisième et 60⁰/₀ au cours du quatrième. C'est conforme aux dispositions législatives, suivant lesquelles les congés seraient repartis sur toute l'année de manière à ce que 25⁰/₀ du personnel au moins l'ait au cours du premier trimestre.

Quant à l'utilisation du congé, 39⁰/₀ l'ont passé chez eux, 57⁰/₀—en partie chez eux, en partie ailleurs, 4⁰/₀ seulement ont quitté leur domicile. Parmi ceux qui se sont absentés de chez eux pendant toute la durée du congé ou pendant une partie de celui-ci, 71⁰/₀ sont allés à la campagne chez des parents. Les 39⁰/₀ qui n'ont pas quitté leur maison, donnent comme motif la mauvaise saison, où le congé leur fut accordé.

Le cinéma a été fréquenté au cours du congé par 60⁰/₀, le théâtre — par 38⁰/₀. Les journaux ont été lus par 73⁰/₀, les livres par 50⁰/₀.

Le manque de maisons de repos à bon marché dans des stations de vacances oblige les mécaniciens à passer leurs jours de congé chez eux. Il n'y a que ceux, qui ont des parents à la campagne, qui peuvent jouir de leurs vacances. Et on sait combien le changement de milieu est salutaire en général et particulièrement aux mécaniciens de chemins de fer, dont le métier exige une grande tension nerveuse et un sang-froid imperturbable.

SPIS RZECZY

	str.
Przedmowa	1
Sposób wykonania ankiety	3
Charakterystyka osób objętych ankietą	6
Płace	14
Zagadnienie urlopów w świetle przepisów kolejowych i według danych ankiety	18
Sposób spożytkowania urlopów.	27
Życzenia co do sposobu spędzenia następnego urlopu.	35
Zagadnienie organizowania urlopów wypoczynkowych w świetle uwag odpowiadających na ankietę	37
Załącznik	39
Résumé	43

WYDAWNICTWA
INSTYTUTU GOSPODARSTWA SPOŁECZNEGO
W WARSZAWIE, UL. CZERWONEGO KRZYŻA 20, TEL. 311-19
R-k czekowy w P. K. O. 12099.

<i>Białobłocki B.</i> Szkice literackie	3.—
<i>Drobny przemysł i chałupnictwo.</i> T. I.	15.—
<i>Fabierkiewicz W.</i> Rosja Współczesna	5.50
<i>Jastrzębski W.</i> Organizacja pracy fizycznej	5.—
<i>Kornitowicz K.</i> Akcja społeczno-kulturalna w górnictwie angielskim	3.—
<i>Kozłowski St.</i> Warunki bytu pracowników bankowych w Polsce	1.50
<i>Krahelska H.</i> Łódzki przemysł włókienniczy wobec usta- wodawstwa pracy	1.—
<i>Krahelska H.</i> Praca dzieci i młodocianych w Polsce	2.50
<i>Krahelska H.</i> Praca kobiet w przemyśle współczesnym	5.—
<i>Krieger A.</i> Ubezpieczenia na wypadek choroby w Polsce	10.—
<i>Krzyczkowski J. i Sobierańska Z.</i> Stosunki kredytowe wśród drobnej własności rolnej	12.—
<i>Kuropatwińska M.</i> Ogrody działkowe a kultura miast	3.50
<i>Landau W.</i> Izby Pracy	1.80
<i>Landau W.</i> Ośmiogodzinny dzień pracy	3.50
<i>Landau W.</i> Poglądy włościan na sprawę niepodzielności gospodarstw wiejskich	2.70
<i>Landau W.</i> Walka o bezpieczeństwo pracy	5.—
<i>Moraczewska A.</i> Wczasy robotnicze	5.—
<i>Piltz F.</i> Dochody mieszkańców Warszawy	5.—
<i>Rosja sowiecka pod względem społecznym i gospodarczym.</i> Pod redakcją Prof. L. Krzywickiego. Część I i II.	13.—
<i>Rosset E.</i> Proletariat łódzki w świetle badań demogra- ficznych	3.50
<i>Rychliński St.</i> Czas pracy w przemyśle polskim	4.—
<i>Rychliński St.</i> Marnotrawstwo sił i środków w przemyśle polskim	6.50
<i>Sterling H.</i> Międzynarodowa Organizacja Pracy	1.50
<i>Sztetnerowa W. i Błaszczkowska M.</i> Młodzież robotnicza w Austrii	1.50
<i>Szturm de Sztrem E.</i> Samowystarczalność Polski pod względem zbożowym	1.—
<i>Szturm de Sztrem T.</i> Bezrobocie w Europie dzisiejszej	4.—
<i>Szturm de Sztrem T.</i> Płace zarobkowe w okresie dewa- luacji pieniężnej	2.—
<i>Szturm de Sztrem T.</i> Walka o płace zarobkowe	2.—
<i>Warunki życia robotniczego w Warszawie, Łodzi i Zagłę- biu Dąbrowskiem w świetle ankiet 1927 roku</i>	15.—
<i>Zacharzewska St.</i> Urlopy wypoczynkowe pracowników drukarskich	6.—
<i>Zieliński J.</i> Higiena pracy	9.—
<i>Życie i praca pisarza polskiego</i>	12.—

Do nabywa we wszystkich księgarniach.